

METİN OKUMA ALIŞTIRMALARI:

YAZARIN AMACI ve ANAFİKİR

Rıza FİLİZOK

Edebiyat derslerinde bir metin incelenirken öğrencilerden istenen şeylerden birisi metnin ana fikrini bulmalarıdır. Öğrenciler de genellikle metinde önemli buldukları yahut üzerinde çok durulan bir fikri ana fikir olarak tespit ederler, çok zaman da yanılırlar. Bir metnin ana fikrini belirlerken mutlaka yazarın amacını göz önünde bulundurmamak gerekir.

Aşağıda "Sinema" adlı parça üzerinde düşünerek yazarın amacını araştırarak, sonra da ana fikrini tespiti çalışacağız :

SİNEMA

Boş vaktim oldukça sinemaya giderim. Yumuşak bir karanlığa gömülmüş, makinenin hışırtısını dinleyerek, cismimin değil, ruhumun bir çetin yol üzerinde mola verdiğini hissedirim. Karanlık, ölümün bir cüz'üdür [parçasıdır], Onun için dinlendiricidir. Büyük dinlenme, bir zulmet [karanlık] denizine dalıp bir daha ışığa kavuşmamaktan başka nedir?

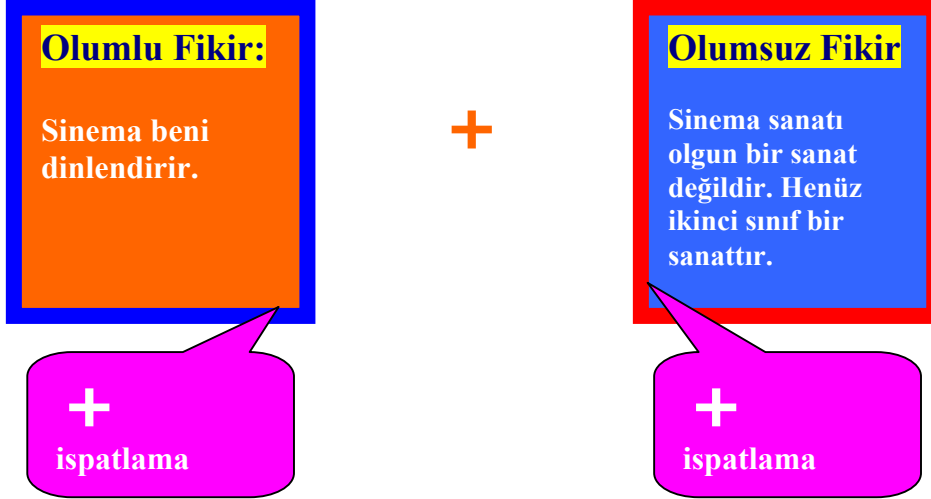
Sinemanın diğer bir fazileti de olgun yaşın, kafatası içinde bir deste dedikeni gibi sert duran acıtcı mantığı yerine, çocuk safdilliğini ve kolayca aldanış kabiliyetini ikame etmesidir [koymasıdır]. Rüya âlemi üzerine açılmış sihirli bir pencereyi andıran beyaz perdede koşuşan, dövüşen, düşen, kalkan şu ahmak eşhasın [kişilerin] tatsız tuhafliklerinden veyahut kovboy cümdîliklerinden [süvariliklerinden] veya harikulâde hırsızlık vak'alarından başka türlü tat almak kabil olur muydu? İnsan saffetiyle [saflığıya]tagaddî eden [beslenen] sinema edebiyatı, henüz kıymetsiz muharririn [yazarın] işidir. Resmi beyaz perde üzerinde kımıldayan şu rimel ile kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları, zevkini ve akliselimini [sağduyusunu], şapka ve bastonuyla birlikte vestiyere bırakmayan adamı, teessürden [üzüntüden] değil, ancak can sıkıntısından ağlatabilir.

Sinema, böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça, yorgun başın munis [cana yakın] bir ilticagâhdır [siğinağıdır]. Her zevkini

kaybetmiş ruhu, çocukluk tazeliğine kavuşturan bu karanlıkta, basit musiki, tatlı bir ninni vazifesini görür. Ben, en güzel ve en dinlendirici uykularımı sinemanın ipek yastıklar gibi başın arkasına yığılan yumuşak karanlıklarına medyunum [borçluyum].

Ahmet HAŞİM
Bize Göre,1928

Bu yazı, iki zıt fikir ve bu fikirlerin ispatı üzerine kurulmuştur:

Bu iki zıt fikrin ifade edildiği cümleleri yukarıdaki renklerle göstererek tespit edelim:

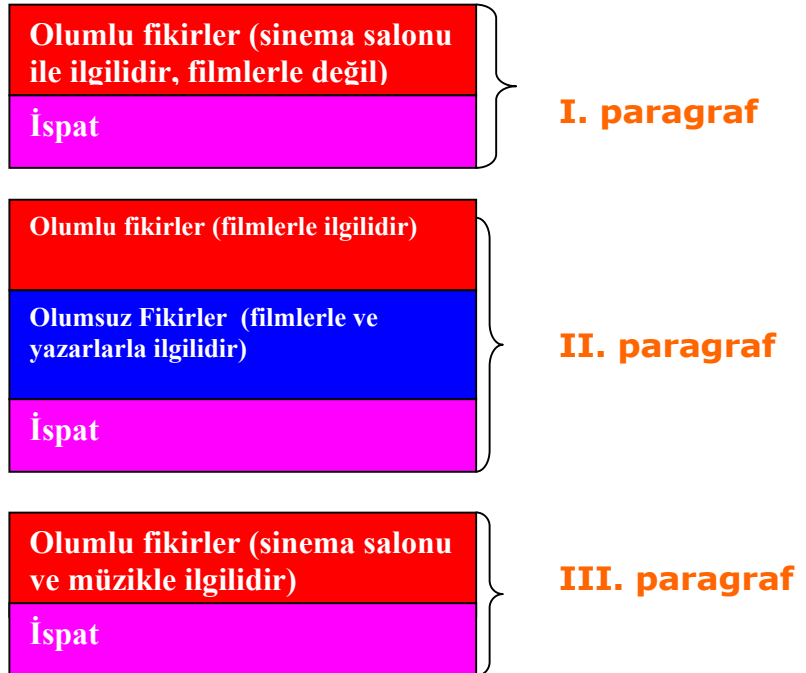
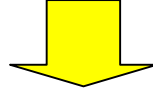
Boş vaktim oldukça sinemaya giderim. Yumuşak bir karanlığa gömülmüş, makinenin hisirtisini dinleyerek, cisminin değil, ruhumun bir çetin yol üzerinde mola verdiği hissederim. Karanlık, ölümün bir cüz'üdür [parçasıdır], Onun için dinlendiricidir. Büyük dinlenme, bir zulmet [karanlık] denizine dalıp bir daha ışığa kavuşmamaktan başka nedir?

Sinemanın diğer bir fazileti de olgun yaştın, kafatası içinde bir deste devedikeni gibi sert duran acıtıcı mantığı yerine, çocuk safdilliğini ve kolayca aldanış kabiliyetini ikame etmesidir [koymasıdır]. Rüya âlemi üzerine açılmış sihirli bir pencereyi

andıran beyaz perdede koşuşan, dövüşen, düşen, kalkan şu ahmak eşhasın [kişilerin] tatsız tuhafılıklarından veyahut kovboy cündîliklerinden [süvariliklerinden] veya harikulâde hırsızlık vak'alarından başka türlü tat almak kabil olur muydu? İnsan saffetıyla [saflığıya]tagaddî eden [beslenen] sinema edebiyatı, henüz kıymetsiz muharririn [yazarın] işidir. Resmi beyaz perde üzerinde kımıldayan şu rimel ile kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları, zevkini ve akliselimini [sağduyusunu], şapka ve bastonuyla birlikte vestiyere bırakmayan adamı, teessürden [üzüntüden] değil, ancak can sıkıntısından ağlatabilir.

Sinema, böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça, yorgun başın munis [cana yakın] bir ilticagâhıdır [sığınağıdır]. Her zevkini kaybetmiş ruhu, çocukluk tazeliğine kavuşturan bu karanlıkta, basit musiki, tatlı bir ninni vazifesini görür. Ben, en güzel ve en dinlendirici uykularımı sinemanın ipek yastıklar gibi başın arkasına yığılan yumuşak karanlıklarına medyunum [borçluyum].

Bu tespitimizi bir de şematik olarak görelim:

Şimdi metindeki olumlu ve olumsuz fikirleri bir de liste halinde tespit edelim:

1. OLUMLU FİKİRLER:

- a) Sinema ruhumu dinlendirir.
- b) Filmler, sert mantığımızın yerine çocukça bir saflığı koyar.
- c) Bu saflık bize çocukluk tazeliği vererek rahatlatır.

2. OLUMSUZ FİKİRLER:

- a) Filmlerde çocukça tuhafıklar sergilenir.
- b) Sinema sanatı, insanın çocukça saflığına dayanan bir sanattır.
- c) Sinema edebiyatı, bu haliyle kıymetsiz yazarların işidir.

Görüldüğü gibi yazar, bu metinde zıt fikirlere yer vermiştir. Ancak bu fikirler, çatışma halinde değildir: Aynı şey için değil, farklı şeyler için söylenmiştir. Bundan dolayı birbirini tamamlar niteliktedir. Olumlu fikirler, bu sanatın ve sinemanın yararlı yönlerine işaret etmektedir. Olumsuz fikirler ise bu sanatın henüz olgunlaşmadığı görüşüne dayanmaktadır.

Peki bu durumda yazarın asıl amacı nedir?

- a) Sinema sanatının tenkidini yapmak, iyi ve kötü yanlarını ortaya koymak mıdır?
- b) Yoksa sinemanın kendisini dinlendiren bir ortam olduğunu ifade etmek midir?

Hızlı bir okumadan sonra bu şıklardan birincisini doğru kabul etmemiz mümkündür.

Ancak yazıdaki üç paragrafın başlangıç hükümlerine ve kullanılan bağlaçlara bakalım, bu konuyu tekrar düşünelim. Çünkü paragrafların ilk

cümleleri çok zaman bize yazarın amacı ve temel fikirleri hakkında kıymetli ipuçları verir:

Boş vaktim oldukça sinemaya giderim. Yumuşak bir karanlığa gömülmüş, makinenin hışırtısını dinleyerek, cismimin değil, ruhumun bir çetin yol üzerinde mola verdiği hissederim. Karanlık, ölümün bir cüz'üdür [parçasıdır], **Onun için** dinlendiricidir. Büyük dinlenme, bir zulmet [karanlık] denizine dalıp bir daha ışığa kavuşmamaktan başka nedir?

Sinemanın diğer bir fazileti de olgun yaşın, kafatası içinde bir deste devedikeni gibi sert duran acıtıcı mantığı yerine, çocuk safdilliğini ve kolayca aldanış kabiliyetini ikame etmesidir [koymasıdır]. Rüya âlemi üzerine açılmış sihirli bir pencereyi andıran beyaz perdede koşuşan, dövüşen, düşen, kalkan şu ahmak eşhasın [kişilerin] tatsız tuhafliklarından veyahut kovboy cündiliklerinden [süvariliklerinden] veya harikulâde hırsızlık vak'alarından başka türlü tat almak kabil olur muydu? İnsan saffetiyle [saflığıya]tagaddî eden [beslenen] sinema edebiyatı, henüz kıymetsiz muharririn [yazarın] işidir. Resmi beyaz perde üzerinde kıvıldaayan şu rimel ile kirpiğinin her teli bir ok gibi dikilmiş güzel kadının gözünden damla damla akan sahte gözyaşları, zevkini ve akliselimini [sağduyusunu], şapka ve bastonuyla birlikte vestiyere bırakmayan adamı, teessürden [üzüntüden] değil, ancak can sıkıntısından ağlatabilir.

Sinema, böyle yormayan masum bir göz eğlencesi kaldıkça, yorgun başın munis [cana yakın] bir ilticagâhıdır [sığınağıdır]. Her zevkini kaybetmiş ruhu, çocukluk tazeliğine kavuşturan bu karanlıkta, basit musiki, tatlı bir ninni vazifesini görür. Ben, en güzel ve en dinlendirici uykularımı sinemanın ipek yastıklar gibi başın arkasına yığılan yumuşak karanlıklarına medyunum [borçluyum].

Bu yazıda sinemanın olumlu ve olumsuz yönleri üzerinde durulmuş olmakla birlikte yazar sonuç olarak sinema karşısında kişisel olarak olumlu bir tavır sergilemektedir.

Yazının ilk cümlesi olan " Boş vaktim oldukça sinemaya giderim." sözü de yazarın sinema karşısında aldığı tavrı açık bir şekilde göstermektedir.

Yazarın, bu yazıda asıl amacı, sinemanın, bu henüz yeterince gelişmemiş sanat dalının noksanlıklarına rağmen niçin hoşuna gittiğini ifade etmektir.

Yazar, bu yazıda dikkat edilirse hem sinemayı hem sinema

ortamını birlikte değerlendirmiştir. Bu durumda yazının konusu filmler değil, filmlerle birlikte sinemadır. Ayrıca filmlerin olumsuz yanlarının da üzerinde dinlendirici bir etki bıraktığını söylemektedir.

Yazıdan anlıyoruz ki Ahmet Haşim aslında sinema sanatını pek beğenmemektedir. Bu sanat, ona göre henüz ilkeldir. Buna rağmen, kendisini mantığın ağır baskısından kurtaran, çocukluk yıllarının hayallerine götüren bu sanattan hoşlanmaktadır. Ayrıca karanlık ve sakin olan sinema salonları onu dinlendirmektedir.

Herkes sinemaya farklı bir amaçla gider. Yazar bu yazısında, sinemanın iyi ve kötü yanlarını anlatmayı amaç edinmemiştir, kendisini sinemaya çeken şeyin ne olduğunu bizlere anlatmak istemiştir. Yazarın asıl amacı budur.

Bu durumda -yazıdaki zıt fikirleri de bağdaştırarak- yazının ana fikri olarak şu cümleyi önerebiliriz:

Sinemalar, henüz olgunluğa ulaşmamış bir sanatı yansıtıyor olsa da insanı dinlendiren yerlerdir.

Öyleyse, sonuç olarak, bu metnin konusunun sinema sanatı değil sinemaların yazar üzerinde bıraktığı etki olduğunu söyleyebiliriz.

Not: Farklı düzlemlerde yapılacak analizler, farklı sonuçlar verebilecektir. Bu yazıda, yazarın amacını göz önünde bulundurmanın fikirlerin ve konunun belirlenmesindeki yararı gösterilmeye çalışılmıştır. Yazının amacı, eğitimseldir.

©<http://www.ege-edebiyat.org>